

Biofizikai gyakorlatok

(Jegyzőkönyv)

A gyakorlat címe: Röntgen-CT		A gyakorlatvezető neve: Juriga Dávid		
A mérést végző hallgató vezetékneve: Demeter	Utóneve: Péter	Neptun kód: D4KXLI	Kar: VIK	Csoport: BME3
A gyakorlat időpontja: 2019. 05. 07.		A jegyzőkönyv leadásának határideje: 2019. 05. 14.		
<p>A) A gyakorlat célja, feladatok:</p> <p>A gyakorlat célja egy kockában elrejtett három fémrúd helyének meghatározásának példáján keresztül a röntgenképalkotás fizikai hátterének és a számítógépes röntgentomográfia elvének megismerése.</p>				
A mérőtárs(ak) neve: Takács Tamás, Nagy Tamás				
<p>B) A használt anyagok és eszközök, egyéb fontosabb körülmények:</p> <p>Szcintillációs mérőfej, NK-350 típusú szcintillációs számláló, ¹³⁷Cs radioizotóp</p>				
<p>C) A gyakorlat elméletének rövid összefoglalója ábrákkal illusztrálva, a mérés elve, a mérési elrendezés, az adatok kiértékeléséhez szükséges legfontosabb összefüggések, továbbá a tananyag olvasása közben felmerült kérdések: (Ez a rész ne legyen az itt rendelkezésre álló helynél hosszabb és hivatkozásokat ne tartalmazzon!)</p> <p>Röntgensugár gyengülési törvény: $J = J_0 \cdot e^{-\mu \cdot x}$, ahol x a réteganyag vastagsága. miből következik, hogy a felezőréteg vastagságát a gyengítettlen intenzitásból és a gyengítési együtthatóból kiszámíthatjuk: $\frac{J}{J_0} = 0,5 = e^{-\mu \cdot D} \rightarrow D = \frac{\ln(2)}{\mu} \cong \frac{0,693}{\mu}$</p> <p>Gyengítési együttható: A gyengítési együttható arányos az abszorbeáló anyag sűrűségével (ρ). $\mu = \mu_m \cdot \rho$, a gyengülési törvényből kifejezve: $\mu = \frac{1}{x} \cdot \ln\left(\frac{J_0}{J}\right)$</p> <p>Tömeggyengítési együttható: Különbözhet anyagonként, az elnyelő anyag atomjainak Z rendszámától függ, aszerint, hogy milyen típusú abszorpciós folyamat játszik szerepet az elnyelésben. $\mu_m = \frac{\mu}{\rho}$</p> <p>A röntgendiagnosztikában két abszorpciós folyamat számottevő, a fotoeffektus és a Compton-szórás, így a tömeggyengítési együttható is két tagból áll: $\mu_m = \tau_m \cdot \sigma_m$</p> <p>Fotoeffektus: Az orvosi diagnosztikai röntgentartományban a legfontosabb kölcsönhatási típus a sugárzás és az elnyelő anyag között. A közel azonos sűrűségű, de különböző rendszámú (Z) szövetek kontrasztos képe ugyanis ennek köszönhető, mert az ebből származó tömeggyengítési együttható (τ_m) nagyon erősen függ az elnyelő atom rendszámától: $\tau_m = C \cdot \lambda^3 \cdot Z^3$</p> <p>Elemi denzitás: A vizsgált testrészt egy kicsiny térfogatelemének abszorbanciája. $D = \log\left(\frac{J_0}{J}\right) = \sum_{i=1}^n D_i$</p> <p>Szummációs kép: A röntgensugárnyaláb mentén elhelyezkedő elemi denzitások összeadódnak. A röntgensugár útjába helyezett fémrudak, lemezek kiszűrik a hosszú hullámhosszú összetevőket, így keményíti a sugárzást, az az csak a nagyobb frekvenciás hullámok jutnak tovább.</p> <p>CT (Computed Tomography): Röntgendetitográfia, számított tomográfia. Gyakorlatilag a röntgen továbbfejlesztett képalkotó módszere. Olyan eljárás, melyek során az egyes térfogatelemek elemi denzitásait számítógép számolja ki a rétegben megmért sok ezer keskeny sugárnyalábbal végzett mérés alapján. Elsődlegesen a testtengelyre merőleges metszeti képek készíthetők vele.</p>				
A jegyzőkönyv értékelése (A gyakorlatvezető kézjegye a minősítésnek megfelelően)				Dátum:
Nem felelt meg:	Javítandó:	Megfelelt:		

D) A gyakorlat során nyert adatok:
(méréssorozat esetén táblázatos formában)

Az adatok elfogadtatása:
(a gyakorlatvezető kézjegye)
A gyakorlat végén alá kell írtni!
Enélkül a jegyzőkönyv sem fogadható el!

Ide csak a „nyers” adatok kerüljenek! (Még akkor is, ha sok hely marad.) (A kiértékelés mindig új lapon kezdődjön!)

	Mérés		
	1.	2.	3.
Háttérsugárzás [W/m ²]	154	154	142
Gyengítetlen [W/m ²]	1351	1304	1297
J _A [W/m ²]	1075	1217	1183
J _B [W/m ²]	752	726	745
J _C [W/m ²]	1277	1367	1240
J _D [W/m ²]	498	499	503
J _E [W/m ²]	1196	1294	1250
J ₁ [W/m ²]	1266	1182	1180
J ₂ [W/m ²]	1287	1304	1194
J ₃ [W/m ²]	473	437	513
J ₄ [W/m ²]	762	766	755
J ₅ [W/m ²]	1215	1309	1210

(Csatolt dokumentumban az eredeti, kézzel írott és gyakorlatvezető által szignózott mérési adatok)

Önellenőrző lista a jegyzőkönyv elfogadásának érdekében (minimumkövetelmények):

1.) A jegyzőkönyv külsőalakja megfelelő	
2.) A mérési adatok jól áttekinthetők , jók a mértékegységek (E)	
3.) A grafikonok fejlécén látható, hogy mit ábrázoltunk és mik a mértékegységek (E)	
4.) A grafikonok tengelyein látható, hogy mit ábrázoltunk és mik a mértékegységek (E)	
5.) A grafikonok tengelyeinek skálázása értelmes (a felesleges tartományokat nem tüntettük fel) (E)	
6.) A kiértékelés követhető és a mért adatok alapján történt, a következtetéseket levontuk (E, F)	
7.) Minden feladatot elvégeztünk, a feltett kérdések mindegyikére válaszoltunk (E, F)	
8.) A jegyzőkönyv összefűzve készen van	

Javasolt a kiértékelés számítógéppel történő elvégzése, de a hagyományos (mm papír, stb.) módon készített jegyzőkönyv is elfogadható.
Mivel a kiértékelés és a következtetések a jegyzőkönyv részei, lapjait össze kell fűzni ezzel! (Otthoni munka a gyakorlat elvégzése után.)

E) Kiértékelés:*(az adatok rendezett bemutatása, a számítások részletes elvégzése, a szükséges grafikonok elkészítése)*

A mérés során egy izotóp sugárzásának intenzitását mértük le. Az alkalmazott Cs izotóp radioaktív gamma-sugárzó, melynek segítségével megállapítható, hogy az a kocka mely részein találhatóak az elrejtett azonos egyedi denzitású vasrúd. A könnyebb behatárolhatóság érdekében 5x5 részre lett felosztva a kocka. Minden mérési elrendezést háromszor mértük le, így ezen számadatok számtani átlagával dolgoztam. Először az izotóp behelyezése nélkül mértük le a háttérsugárzást, mellyel minden mért értéket korrigáltam. Ezután behelyeztük az izotópot és lemértük a gyengítettlen sugárzás intenzitását, az az J_0 -t. Ezt követően a kockamodellen megjelölt szelvényeken mértük le az intenzitásokat két különböző irányból, majd a mérések eredményéből számoltam denzitás értékeket és ezt követően kikövetkeztettem, hogy hol rejtőzik a három fém darab a kockában.

	Mérés sorszám			Átlag	Háttérrel korrigált [W/m ²]	Denzitás [-]
	1.	2.	3.			
Háttérsugárzás [W/m ²]	154	154	142	150		
Gyengítettlen [W/m ²]	1351	1304	1297	1317	1167	
J_A [W/m ²]	1075	1217	1183	1158	1008	0,06
J_B [W/m ²]	752	726	745	741	591	0,30
J_C [W/m ²]	1277	1367	1240	1295	1145	0,01
J_D [W/m ²]	498	499	503	500	350	0,52
J_E [W/m ²]	1196	1294	1250	1247	1097	0,03
J_1 [W/m ²]	1266	1182	1180	1209	1059	0,04
J_2 [W/m ²]	1287	1304	1194	1262	1112	0,02
J_3 [W/m ²]	473	437	513	474	324	0,56
J_4 [W/m ²]	762	766	755	761	611	0,28
J_5 [W/m ²]	1215	1309	1210	1245	1095	0,03

1. táblázat

A denzitás értékekből látszik, hogy a B és D oszlopban, illetve a 3. és 4. sorban kiemelkedő a denzitás értékek, többinél közel nulla. Továbbá az is jól látszik, hogy a D oszlop és 3. sor éppenséggel dupla intenzitás értékű, mint társuk. Ebből már lehet következtetni, hogy a D oszlopban is és a 3. sorban is 2 vasrúd rejtőzik. Ezek alapján készítettem el a denzitogramot.

	A	B	C	D	E
1					
2					
3		X		X	
4				X	
5					

2. táblázat